

Як бачимо з отриманих результатів протягом всього до кризового періоду прямі інвестиції в Україну значно перевищували вихідні інвестиції з України. За звітний період прямі інвестиції в Україну зросли на 25614,4 млн дол. США, або в 7,61 рази, а прямі інвестиції з України зросли на 6112 млн дол. США, або в 36,38 рази. Чисті прямі інвестиції на початок досліджуваного періоду становили 3704,7 млн дол. США, а на кінець – 23293,3 млн дол. США, тобто за досліджуваний період чисті інвестиції збільшилися на 19588,6 млн дол. США, або у 6,29 рази [1, с. 272 – 276]. Отримані дані дають змогу зробити висновок про те, що у докризовий період інвестиційна привабливість України стабільно зростала, іноземні інвестори постійно збільшували розміри своїх капіталовкладень в Україну. Перевищення величини прямих інвестицій вкладених в Україну над величиною прямих інвестицій вкладених українськими інвесторами за кордон спричинена недостатністю капіталу у вітчизняних інвесторів і можливістю його розміщення в Україні, а також привабливістю України для іноземців через гнучку систему податкових пільг, що існували для іноземних інвесторів в Україні в досліджуваний період.

На сьогодні, в час поширення світової економічної кризи прямі інвестиції в Україну становлять 33965,7 млн дол. США, а прямі інвестиції з України – 6226,8 млн дол. США. Величина чистих інвестицій на сьогоднішній день становить 27738,9 млн дол. США, що на 19% більше ніж в до кризовий період. Отримані дані свідчать про зростання інвестиційної привабливості України навіть за нинішніх складних економічних умов [2].

Висновки. В цілому підсумовуючи результати проведеного аналізу можна зробити висновки про те, що в докризовий період зовнішньоекономічна діяльність України була спрямована на забезпечення додатної величини чистого експорту, активне залучення іноземних інвестицій та популяризацію України на світовому ринку. З вище викладених даних бачимо, що на даному етапі Україна перебуває на стадії зародження постіндустріального суспільства, і в сучасних умовах глобалізації займає місце сировинно-індустріальної країни. Для зміни цього статусу наша держава повинна змінити структуру імпорту, замість енергоносіїв імпортувати енергозберігаючі технології, змінити спеціалізацію країни з індустріально-аграрної на сферу послуг, покращувати інвестиційний клімат. Необхідно припинити експорт давальницької сировини, який не приносить значних прибутків, а залучити дану сировину на виробництво вітчизняних товарів за новітніми технологіями, з метою витіснення імпорту з національного ринку і покращення зовнішньоекономічного торговельного товарного балансу.

Також ми можемо констатувати, що нині, в часи поширення світової економічної кризи Україна має певні позитивні тенденції на шляху досягнення вище поставлених цілей.

Література

1. Статистичний щорічник України за 2007 р. – К.: Консультатн, 2008. – 572 с.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :www.ukrstat.org.ua

Надійшла 17.01.2010

УДК 338.1

О. В. ХИТРА, В. В. ГОНЧАРУК
Хмельницький національний університет

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Здійснено оцінку конкурентних позицій України в глобальному економічному просторі. Обґрунтовано необхідність техніко-технологічного інноваційного розвитку економіки України з метою підвищення її конкурентоспроможності.

The estimation competition positions of Ukraine is carried out in global economic space. Grounded necessity technological innovations development economy of Ukraine with the purpose of increase its competitiveness.

Ключові слова: конкурентоспроможність економіки, технологічні уклади, індекс глобальної конкурентоспроможності.

Актуальність дослідження. Забезпечення високого рівня конкурентоспроможності економіки є стратегічною метою уряду будь-якої країни світу. Без створення конкурентоспроможної, інноваційно спрямованої моделі економіки не можна гарантувати стабільне економічне зростання та покращення життя населення. Тому сьогодні актуальною є проблема створення державної інноваційної стратегії розвитку української економіки, яка б забезпечила її конкурентоспроможність на міжнародних ринках, особливо, в умовах глобалізації.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження сучасного стану конкурентоспроможності економіки України протягом останніх років проводили такі вітчизняні науковці, як Л. Задувайло, котрий здійснив детальний аналіз української конкурентоспроможності на основі рейтингів міжнародних аналітичних компаній [3]; Л. Федулова, яка вивчає сучасне становище України на основі його технологічного аналізу [4,

5]; О. Шнипко, який досліджує необхідність модернізації вітчизняної економіки [6, 7]; С. Шумська, що здійснила аналіз фінансового ринку України у світлі індексу глобальної конкурентоспроможності [8]. Проте дана проблема ще потребує детальнішого вивчення, особливо в світлі призначення Верховною Радою України слухань з приводу розробки «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки».

Метою статті є обґрунтування пріоритетних напрямків технологічного розвитку вітчизняної економіки та формування інноваційної моделі розвитку України з урахуванням сучасного стану конкурентоспроможності та світових глобалізаційних викликів.

Виклад основного матеріалу. Після закінчення ідеологічного протистояння двох супердержав та очолюваних ними політико-ідеологічних суперсистем сформувалась нова система світоустрою – система глобалізму. Вона уже стала домінантним чинником світового розвитку. В основі глобалізму – зрощування інтересів, стратегій і механізмів світового панування наймогутніших держав, глобальних транснаціональних корпорацій (ТНК) та міжнародних організацій [6, с. 8].

Політологи дають кілька визначень глобалізму.

«М'яке» визначення: глобалізм – це планетарна реальність, єдиний економічний та соціокультурний простір, який формується на основі взаємозв'язків та взаємозалежності країн і народів, зростання обсягів та прискорення темпів обміну товарами й послугами, міжнародного переміщення капіталів та робочої сили, взаємопроникнення духовних цивілізаційних цінностей [2].

«Жорстке» визначення: глобалізм – нова всесвітня тотальна система світопорядку, базована на колосальних економічних і політичних інтересах держав-глобалізаторів, глобальних ТНК і глобальних міжнародних організацій, для яких цілий світ – лише єдиний глобальний ринок і єдиний простір життєво важливих інтересів. Це кількісно нова економічна інформаційна система, новий всесвітній суспільно-політичний устрій постіндустріальної інформаційної ери, що йде на зміну системам капіталізму та імперіалізму доби індустріалізму [1].

Глобалізм – це нова форма світового панування, ультрасучасна форма глобального імперіалізму, що приносить нову абсолютну і тотальну форму експлуатації (людини людиною, держави державою, національного капіталу глобальним капіталом), бідності та руйнує глобальне демократичне суспільство [1].

Як вважають вітчизняні науковці, закон глобальної (тотальної) монополізації світової економіки і політики з боку наймогутніших держав, глобальних ТНК і глобальних міжнародних організацій (СОТ, МВФ, Світового банку) є ключовим законом геополітичної економії глобалізму як нової суспільно-політичної системи [6].

Тому ми повинні адекватно сприймати нову планетарну реальність, що ґрунтується на стрімкій диференціації країн світу на основі їх технологічного розвитку.

На цій основі виділяють три групи держав:

1) технологічні новатори – приблизно 30 країн, які генерують вищі технології, інтелектуально експлуатують весь світ і піднялися до рівня інформаційного суспільства. Вони досягли такого рівня та якості глобальної конкурентоспроможності, завдяки якому мають всі можливості не дати іншим країнам себе наздогнати;

2) технологічні послідовники – близько 20 країн, які до певної міри можуть використовувати високі технології та хоча б гіпотетично ставити перед собою цілі розвитку, співзвучні з цільовими орієнтирами чільної тридцятки;

3) технологічні аутсайтери (так званій «третьій світ») – понад 150 країн, не здатних до конкурентного саморозвитку в глобалізованому середовищі і приречених на незворотну бідність, прогресуючий занепад, деградацію та, зрештою, політичну смерть [6, с. 8].

Структурні аспекти розвитку промисловості країни в контексті концепції техніко-економічних парадигм (укладів) можна проаналізувати через виділення відповідних галузей промисловості. Технологічний уклад – це взаємопов'язана та взаємообумовлена стійка економічна система, яка має конкретне якісне наповнення, що відрізняє технологічні уклади один від одного. При класифікації за домінуючими групами технологічних сукупностей, що перебувають на різних фазах розвитку, з урахуванням імпорту та експорту однотипових видів продукції виявляється технологічна структура економіки.

В Україні на сьогодні можна виділити такі галузі промисловості для представлення технологічних укладів:

1) третій технологічний уклад – теплові електростанції, паливна промисловість, чорна металургія, промисловість металевих конструкцій, промисловість будівельних матеріалів, скляна і фарфоро-фаянсова промисловість;

2) четвертий технологічний уклад – кольорова металургія, хімічна та нафтохімічна промисловість, машинобудування (без електротехнічної промисловості), автомобільна промисловість, тракторне і сільськогосподарське машинобудування, будівельно-шляхове і комунальне машинобудування, машинобудування для легкої та харчової промисловості без побутових приладів, виробництво сантехнічного та газового устаткування, суднобудівна промисловість, ремонт машин і устаткування, деревообробна та целюлозно-паперова, легка промисловість, харчова промисловість, борошномельно-

круп'яна і комбікормова промисловість;

3) п'ятий технологічний уклад – електротехнічна, верстатобудівна та інструментальна промисловість, приладобудування, виробництво побутових приладів і машин, авіаційна промисловість, хіміко-фармацевтична промисловість, поліграфічна промисловість;

4) шостий технологічний уклад – мікробіологічна промисловість, промисловість медичної техніки [4].

На жаль, трансформаційний процес, який зайняв останні сімнадцять років, збільшив відставання України від світових лідерів технологічного розвитку економіки.

Структурні зміни в економіці характеризуються серйозними відставаннями, оскільки за випуском продукції 3-й технологічний уклад в Україні становить майже 58%, 4-й технологічний уклад – 38% і лише 4% – 5-й технологічний уклад. За фінансуванням науково-технічних розробок ситуація така: майже 70% становить сьогодні 4-й, і лише 23% – 5-й технологічний уклад. За інноваційними витратами: 60% становить 4-й уклад і 30% – 3-й (тобто сумарно 90%), а 5-й уклад в інноваційних витратах становить лише 8,6% [5].

Виходячи з наведених вище показників, українську економіку в її наявному вигляді не можна вважати інноваційною. Системи, які забезпечують життєздатність інноваційної економіки – продукування, комерціалізації, використання наукових знань та інновацій, підвищення рівня освіти і кваліфікації, управління й регулювання інноваційного розвитку економіки, – в Україні існують лише фрагментарно. Вони не інтегровані в єдиний механізм забезпечення макроекономічних успіхів на тривалу перспективу.

Про «неінноваційність» української економіки стверджують також іноземні аналітичні інституції, які щорічно здійснюють оцінювання різних параметрів економічного розвитку країн, що безпосередньо впливають на конкурентоспроможність економіки того чи іншого регіону.

На сьогоднішній день лише дві міжнародні організації – Всесвітній економічний форум та Міжнародний інститут менеджменту та розвитку (Лозанна, Швейцарія) – здійснюють комплексний аналіз глобальної конкурентоспроможності країн. Фахівцями цих організацій були розроблені методики, що характеризують ефективність економіки, її інноваційний розвиток, якість державних та суспільних інституцій країни тощо. Інші міжнародні організації, зокрема, «The Heritage Foundation», «Transparency International», «A. T. Kearny», «UNSTAD», група Світового банку тощо, оцінюють один параметр, що впливає на створення сприятливого конкурентного середовища в країні [3, с. 204].

Побудований за методологією Всесвітнього економічного форуму, індекс глобальної конкурентоспроможності є інструментом, за допомогою якого можна оцінити відносно сильні та слабкі сторони національної економіки й порівняти їх з іншими країнами. Методологія розрахунків змінювалася з 1979 р., коли був опублікований попередник Звіту про глобальну конкурентоспроможність – карта конкурентоспроможності. У 2001 р. її було замінено Індексом зростання конкурентоспроможності (Growth Competitiveness), розробленим професором Джефрі Саксом. Уперше Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) був розроблений групою вчених на чолі з професором Сала-і-Мартіном з Колумбійського університету і представлений у 2004 р [8, с. 97]. Згідно з цим індексом оцінювання країн проходить за такими параметрами, як якість інституцій, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічний рівень, розмір ринку, конкурентоспроможність компаній та інноваційний потенціал. Рейтинг складається на основі поєднання достовірних даних, доступних широкому загалу, та результатів виконавчого опитування громадської думки (Executive Opinion Survey), яке проводиться мережею дослідницьких інститутів та ділових організацій. Так, при розрахунку Індeksu глобальної конкурентоспроможності Всесвітнім економічним форумом одну третину становлять статистичні дані, а дві третини – експертні оцінки, для одержання яких відбувається опитування топ-менеджерів провідних компаній світу [3, с. 204 – 205].

У рейтингу Всесвітнього економічного форуму у 2008 році представлена 131 країна світу. До першої десятки входять США, Швейцарія, Данія, Швеція, Сінгапур, Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Японія та Канада.

Серед країн СНД найвище (51-е) місце посіла Росія, піднявшись на одну позицію порівняно з показником минулого року. Далі йдуть Казахстан (66-е місце), Азербайджан (69-е), Грузія (90-е). Серед країн, що розвиваються, лідирують Китай (30-е місце) та Індія (50-е місце).

Україна у цьому рейтингу перебуває на 72-й позиції, опустившись на одну сходинку порівняно з показником минулого року. Перелік конкурентних переваг України містить 18 пунктів. Ось деякі з них: якість залізничної інфраструктури (31-е місце), державний борг (17), якість початкової освіти (44), якість освітньої системи (49), доступ до вищої освіти (17), якість математичної і природничо-наукової освіти (44), якість освітньої системи (47), здатність до інновацій (40-е місце) [11]. Із цих показників видно, що Україна має високий рівень вищої та професійної освіти, що є важливою конкурентною перевагою нашої держави, оскільки наявність високопрофесійних фахівців може гарантувати успіх у сучасному світі та бути передумовою формування конкурентоспроможного ринку, сприятиме інтеграційним процесам України.

Щодо недоліків вітчизняної економіки, то їх перелік налічує 92 позиції. Серед них інфляція (106-е місце), торговельні бар'єри (123), податковий тягар (123), обмеження на рух капіталу (102), ефективність

антимонополюної політики (98), якість автомобільних доріг (116), середня тривалість життя (89-е місце). Наведені чинники стають суттєвими перешкодами на шляху гармонійного соціально-економічного розвитку в Україні та підвищення рівня життя населення, тому необхідно здійснити найближчим часом широкомасштабні та комплексні реформи, спрямовані на покращення даних показників.

Найнижчий результат (115-е місце) – у категорії «якість інституцій». Проблемні для нашої країни аспекти – етична поведінка компаній (128-е місце), захист прав власності (118), прозорість ухвалення урядових рішень (119), ефективність використання державного бюджету (111), довіра суспільства до політиків (111), незалежність судової системи (111), фаворитизм в ухваленні державних рішень (97), організована злочинність (97-е місце) [11]. Тобто, головним чинником низької конкурентоспроможності України є, насамперед, низька якість інституцій.

Сьогодні команда фахівців, яку очолює Майкл Портер, робить новий крок у розвитку методології конкурентоспроможності. Ідея полягає у побудові Нового індексу глобальної конкурентоспроможності (New Global Competitiveness Index), що інтегрує два існуючих індекси – Business Competitiveness та Index Global Competitiveness Index – в один, що відображатиме мікро- та макроаспекти концепції конкурентоспроможності [8, с. 97 – 98].

Міжнародний інститут менеджменту та розвитку (IMD-Лозанна, Швейцарія) також здійснює розрахунок індексу конкурентоспроможності країн на основі 329 критеріїв. У 2009 році фахівці Інституту проаналізували конкурентоспроможність 57 країн світу (2008 р. – 55 країни), де вперше було проаналізовано конкурентоспроможність Казахстану та Катару. Україна та Литва вперше потрапили до рейтингу IMD у 2007 р., що свідчить як про наявність більш широкої та достовірної статистичної бази, так і про зростання ролі нашої держави як учасника міжнародних відносин.

Україна у 2009 році посіла у цьому рейтингу 56 місце, випередивши лише Венесуелу. Найбільш проблемними чинниками підвищення конкурентоспроможності в Україні вважаються інфраструктура та діяльність державних структур [12].

Важливим параметром, що суттєво впливає на гармонійний розвиток економіки та формування довіри до державних інституцій, є рівень корупції серед державних службовців та політиків. Тому дослідження громадської організації Transparency International (Берлін, Німеччина), що визначає Індекс сприйняття корупції (ІСК), дозволяють проаналізувати тенденції поширення корупції в світі та шляхи подолання цього негативного явища. ІСК оцінює країни за шкалою від 0 до 10 балів, при цьому нуль характеризує найбільш високий рівень сприйняття корупції, а десять – найменший.

Індекс сприйняття корупції розраховується на основі результатів опитувань та досліджень і відображає думку підприємців та аналітиків з різних країн світу. У 2009 році 13 незалежних організацій здійснили у цілому 14 різноманітних опитувань у 180 країнах світу. Наша держава потрапила до групи з такими країнами, як Зімбабве, Папуа-Нова Гвінея, Кенія і Росія, та посіла 146-е місце, якому відповідає Індекс сприйняття корупції на рівні 2,2 бала [13]. Даний показник свідчить про наявність в країні корупційних діянь, що носять загальнонаціональний характер. Таке становище негативно впливає на міжнародний імідж країни, на ступінь привабливості української економіки для іноземних інвесторів тощо.

З метою подолання корупції фахівці Transparency International пропонують: по-перше, ефективно використовувати фінансові ресурси, що надходять як допомога міжнародних організацій, на вдосконалення системи державних інститутів та реалізацію програм боротьби з бідністю; по-друге, розвивати незалежну, чесну та підзвітну судову систему з метою зростання довіри до неї громадян (для цього потрібно не лише звільнити судочинство від політичного впливу, а й ввести дисциплінарну відповідальність суддів, обмежити їх недоторканність, розробити кодекси поведінки працівників судової системи); по-третє, проводити урядами країн активні заходи у боротьбі з «відмиванням грошей» тощо.

Іншим індексом, що характеризує країни у сучасному світі та демонструє, наскільки економіка тієї чи іншої держави відповідає ліберальним принципам, є Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), що складається щорічно The Heritage Foundation разом із журналом The Wall Street Journal.

Починаючи з 2007 р. Індекс економічної свободи (ІЕС) оцінює країни за 10 категоріями, що впливають на легкість ведення бізнесу в тому чи іншому регіоні. Індекс економічної свободи вимірюється у відсотках у діапазоні від 0 до 100, де мінімальному значенню відповідає найнижчий ступінь економічної свободи.

Середньосвітовий ІЕС становив у 2009 р. 60,6%, середньоєвропейський ІЕС – 67,5%. Економіка України була оцінена фахівцями The Heritage Foundation за ІЕС на рівні 48,8%, що відповідає 152-му місцю серед 183 досліджуваних країн і входить в категорію депресивних країн. Даний показник на 4,5% менший за аналогічний індекс у 2007 р., що може лише частково пояснюватися зміною методології його розрахунку [14].

Індекс глобалізації щороку складає Швейцарський інститут дослідження бізнес-циклів на основі показників економічної, політичної, технологічної та соціальної інтеграції. У 2009 році до рейтингу було включено 208 країн світу, де Україна посіла 47-ге місце (69,3 бали), погіршивши минулорічний результат на чотири позиції. Результат України у розрізі окремих показників: економічна глобалізація – 78-та позиція (61,93 бали); соціальна глобалізація – 61-а (68,4 бали) та політична глобалізація – 49-е місце (83,14 бали)

[15].

Після аналізу поданих показників та індексів, розрахованих міжнародними організаціями, можна зробити певні висновки:

1. Рівень конкурентоспроможності України є досить низьким (Global Competitiveness Index). Тобто, Україна за наявності значних природних та інтелектуальних потенціалів, не використовує їх через відсутність належної інфраструктури та технологічну відсталість виробництва, низьку якість державних інституцій та високий рівень корупції тощо.

2. Наша держава має дуже високі рівні корумпованості та бюрократизації (Transparency International), особливо у сфері економічного регулювання, а також незахищеності громадянських та економічних інтересів суб'єктів господарювання. Все це унеможливило створення в Україні конкурентного ринку та знижує бажання підприємців організувати свою діяльність на вітчизняному ринку.

3. Перешкодою до здійснення активної підприємницької діяльності в Україні є відсутність комплексних реформ у податковій, бюджетній та судовій системі. Це може призвести до подальшого поглиблення кризи в державі через погану ефективність використання державних коштів, а також стримує приплив потенційних довгострокових іноземних інвестицій.

4. Україна виступає пасивним учасником міжнародних економічних відносин (Індекс глобалізації). Це пов'язано як з незадовільним соціально-економічним станом розвитку, так і з відсутністю чіткого плану дій щодо побудови конкурентоспроможної моделі економіки, що побудована на інноваціях та інтелектуальному капіталі.

Тому, становище, яке спостерігається в інноваційній сфері України, засвідчує існування суттєвих системних перешкод формуванню інноваційної моделі розвитку України, які консервують розрив між розвитком виробництва, з одного боку, та динамікою процесів в науково-технічній сфері, з іншого, стають на заваді концентрації централізованого та децентралізованого фінансування на завданнях інноваційного розвитку економіки. Вітчизняні дослідники [6, 7, 11] називають такі головні проблеми:

1. Недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок. Питання розробки ефективного механізму фінансування інноваційного розвитку посідало чільне місце на всіх етапах розробки інноваційного законодавства України, проте досі фактично залишається невирішеним. Так, Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність" було зроблено спробу законодавчо закріпити рівень бюджетних асигнувань на наукові дослідження (1,7 – 2,5 % ВВП, окрім витрат на оборону). Згаданим законом передбачалося, що бюджетне фінансування здійснюється шляхом базового та програмно-цільового фінансування.

Фактично, частка бюджетних витрат на науку у відсотках ВВП не тільки не зросла, а продовжувала падати, у 2002 році вона знову вийшла на рівень 1998 року – 0,31 % ВВП, а в останні роки становить близько 0,4 % ВВП.

2. Недовершеність нормативно-правової системи регулювання і стимулювання інноваційної діяльності. Як засвідчує досвід, в інноваційній сфері, як і в інших сферах діяльності, набула поширення практика ігнорування законодавства, або призупинення дії статей законів, які стосувалися фінансування інноваційної діяльності.

Формування інноваційного законодавства засвідчує, по-перше, нерівномірність цього процесу на різних ділянках, що знижує роль правової бази інноваційних процесів у цілому, по-друге, його фрагментарність та недостатність для забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, по-третє, його значною мірою декларативний характер. Відчувається його неузгодженість з іншими розділами законодавства, насамперед, корпоративного, інвестиційного, податкового, соціального. Прогресивні норми законів не супроводжувалися відповідними підзаконними актами, які б забезпечили їх практичне уведення в дію.

3. Невідповідність корпоративної структури, яка формується в Україні, головним вимогам інноваційного розвитку. В країнах з розвинутою ринковою економікою значна частина потенціалу галузевої науки, пов'язаної з комерціалізацією результатів наукових досліджень, працює в межах великих корпоративних структур. На відміну від них, в Україні переважна частина галузевої науки виявилася за межами корпоративних структур і, відповідно, за межами відтворювальних механізмів фінансування.

4. Відсутність дієвої системи пріоритетів розвитку науково-технологічної сфери. В інноваційних системах країн з ринковою економікою обов'язковим елементом проведення узгодженої довгострокової науково-технічної політики в умовах конкуренції є визначення системи державних науково-технічних пріоритетів. Наявність таких пріоритетів є вихідним орієнтиром для концентрації національних ресурсів на напрямках технологічного прориву.

В Україні до цього часу не створено належної системи науково-технологічного прогнозування, хоча країна має необхідні для цього кадровий потенціал і методологічне забезпечення.

5. Повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції. Слабка робота щодо формування нових галузей виробництва, зумовлена низькими обсягами і деформованою структурою корпоративних та державних інвестицій, триваюче скорочення внутрішнього інноваційного попиту з боку галузей високих технологій, зростаюче фінансування досліджень з боку іноземних замовників

змушують вітчизняних розробників збувати свою науково-технічну продукцію іноземним фірмам на початкових етапах інноваційного циклу. Зокрема, за даними Голови Комітету Верховної Ради України з питань науки та освіти Володимира Полохала, частка інноваційно активних підприємств знизилася з 26% у 1994 році до 14,2% у 2007 році [10]. Таким чином, ситуація, що склалася в інноваційній сфері, робить нагальною розробку державної політики, яка б забезпечувала розширене відтворення об'єктивної бази інноваційної діяльності та незворотній вплив інновацій на прискорене економічне зростання країни.

6. Відсутність сучасної інноваційної інфраструктури, яку мають утворювати технопарки і технополіси, інноваційні і технологічні центри, бізнес-інкубатори, а також консалтингові, лізингові, інформаційні, сервісні підприємства, центри колективного користування унікальним науковим устаткуванням та приладами, сертифікаційні та маркетингові центри.

Виходячи з цього, найнеобхіднішим державним заходом має стати термінова розробка загальнодержавної концепції науково-технічного та економічного прориву. Її основою повинні стати так звані «інвестиції комплексного охоплення», які в розвинутих країнах включають капітальні вкладення в інноваційні технології та продукцію, маркетингове забезпечення, кадри, корпоративні НДДКР, технологічні ринки, інноваційні банки і фонди, комунікаційний та інформаційний менеджмент.

Виходячи з цього, найнеобхіднішим державним заходом має стати термінова розробка загальнодержавної концепції науково-технічного та економічного прориву. Її основою повинні стати так звані «інвестиції комплексного охоплення», які в розвинутих країнах включають капітальні вкладення в інноваційні технології та продукцію, маркетингове забезпечення, кадри, корпоративні НДДКР, технологічні ринки, інноваційні банки і фонди, комунікаційний та інформаційний менеджмент.

17 лютого 2009 року Верховна Рада України прийняла Постанову №965-VI «Про проведення парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [9]. Відповідно до цієї постанови повинні бути проведені парламентські слухання із залученням представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, наукових установ і громадських організацій та вироблена стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки.

Досвід країн постіндустріальної фази розвитку, а також країн наздоганяючого типу дають підстави для визначення кількох стратегій інноваційного розвитку, які можуть бути використані в Україні:

- 1) «стратегія нарощування» заснована на реалізації комплексу заходів довгострокового характеру, спрямованих на забезпечення поступового збільшення обсягів високотехнологічної, конкурентоспроможної продукції на основі використання насамперед власних можливостей, а не зарубіжного досвіду;
- 2) «стратегія перенесення» полягає у використанні зарубіжних досягнень через запозичення технологій, освоєння випуску продукції нових технологічних поколінь, закупівлю ліцензій тощо;
- 3) «стратегія запозичення» ґрунтується на освоєнні випуску наукомісткої високотехнологічної продукції, що виробляється у високо розвинутих країнах, на основі поєднання їх технологій та власного інноваційного потенціалу.

На думку О. Шнипко [7], перші дві стратегії є менш прийнятними (перша – надто повільна, друга – надто загрозна для власних економічних інтересів). Тому найраціональнішою визнають стратегію запозичення. Дана стратегія має реалізовуватися шляхом нарощування інноваційного потенціалу України на задалегідь визначених державою пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу із запозиченням досвіду (технологій) інших країн, насамперед – держав Євросоюзу.

Також існує нагальна потреба у розробці Національної стратегії забезпечення конкурентоспроможності держави та її регіонів, яка в умовах глобалізації повинна передбачати такі базові компоненти:

- 1) удосконалення чинного законодавства з метою зближення його з законодавством ЄС у сфері конкурентоспроможної політики, а також закріплення єдиного загальнодержавного підходу до забезпечення соціально-економічного розвитку усіх регіонів України;
- 2) розвиток та удосконалення інституційної бази захисту конкуренції та механізмів проведення конкурентної політики в державі та на регіональному рівні;
- 3) формування інституційної бази структурних реформ з врахуванням інтересів держави, політичних партій та громадянського суспільства та під впливом зовнішніх чинників, насамперед політики Європейського Союзу щодо України (статті 51 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС);
- 4) забезпечення дотримання формальних і неформальних правил економічного життя та взаємовідносин між елементами економічної структури, ефективної протидії нелегальній господарській діяльності;
- 5) унеможливлення домінування у владі представників олігархічно-інсайдерських груп та «старих» галузей, що зумовлює консервування структурної недосконалості економіки, істотно ускладнює ініціювання та здійснення швидких і болісних структурних реформ на рівні законодавчої і виконавчої влади;
- 6) надання внутрішньої підтримки структурним змінам через інститути громадянського суспільства для нівелювання настроїв соціальної апатії;
- 7) поєднання заходів з розвитку громадянського суспільства як найвагомішого чинника

інституційно-структурних реформ з ініціюванням раціонального, з погляду національних інтересів, зовнішнього впливу;

8) інтенсифікація і поглиблення економічного складника транскордонного співробітництва у межах загальнодержавної стратегії євроінтеграції та політики сусідства Україна – ЄС.

Проведення даних заходів дасть змогу сформувати інноваційну інфраструктуру, яка б на основі залучення промислового, банківського і торгового капіталу поєднала ланки: освіта – наука – виробництво, сформувати механізм комерціалізації результатів завершених науково-технічних розробок, залучити інвестиції у сферу високотехнологічного виробництва, а також створити систему пільгового оподаткування.

Висновки. Отже, на основі викладеного вище, можна стверджувати, що конкурентоспроможність української економіки є досить низькою. Про це свідчать систематизовані нами дані таких міжнародних організацій, як Всесвітній економічний форум, Міжнародний інститут менеджменту та розвитку (Лозанна, Швейцарія), «The Heritage Foundation», «Transparency International», «A. T. Kearny», група Світового банку тощо.

Тому, на нашу думку, необхідно негайно розробити державну стратегію інноваційного розвитку України, яка б враховувала сучасний стан техніко-технологічного та інноваційного розвитку нашої держави. Це дасть змогу підвищити рівень конкурентоспроможності українських товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках та забезпечить стабільний розвиток української економіки.

Література

1. Глобальний конкурентоспроможний простір / За ред. О. Г. Білоруса. – К.: КНЕУ, 2007.
2. Лукашевич В. М. Глобалістика. – Львів: Новий світ, 2004.
3. Задувайло Л. Рівень конкурентоспроможності української економіки / Л. Задувайло // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2008. – № 72, Ч. 1. – С. 204-213.
4. Федулова Л. Технологічне прогнозування в системі інноваційної економіки / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 3. – С. 20-31.
5. Федулова Л. Перспективи інноваційного розвитку промисловості України / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 5. – С. 58-76.
6. Шнипко О. Україна перед викликами глобального конкурентного простору / О. Шнипко // Вісник НБУ. – 2008. – № 10. – С. 8-14.
7. Шнипко О. Інноваційне становище України: проблеми та перспективи / О. Шнипко // Вісник НБУ. – 2008. – № 2. – С. 20-24.
8. Шумська С. Фінансовий ринок України у світлі індексу глобальної конкурентоспроможності / С. Шумська // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 4. – С. 97-108.
9. Постанова Верховної Ради України «Про проведення парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/law/main.cgi?nreg=965-17> (дата звернення: 4.04.2009).
10. Виступ Голови Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти Володимира Полохала [Електронний ресурс] / В. Полохало. – Режим доступу : <http://osvita-ua.net/news/2510> (дата звернення: 4.04.2009).
11. Офіційна сторінка Фонду ефективного управління. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.feg.org.ua> (дата звернення 20.11.2009).
12. Офіційний сайт Міжнародного інституту менеджменту та розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imd.ch> (дата звернення 20.11.2009).
13. Офіційний сайт Transparency International. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.transparency.org> (дата звернення 20.11.2009).
14. Офіційний сайт The Heritage Foundation. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org/Index/Ranking.aspx> (дата звернення 20.11.2009).
15. Офіційний сайт Швейцарського інституту дослідження бізнес-циклів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://globalization.kof.ethz.ch> (дата звернення 20.11.2009).

Надійшла 18.01.2010